

նութիւնը թէ՛ իմ նպատակն զէմ եւ թէ՛ նոյն իոյ թարգմանած երգերուն հեղինակներուն զէմ:

Իմ բուն նպատակն էր—կը կրկնեմ—համազել եւրոպական ամենէն նրբաճաշակ գեղագետները՝ թէ հայկական «Ինքնուրոյն» բանաստեղծութիւն մը կայ, եւ թէ այդ ինքնուրոյն բանաստեղծութիւնը ունի բարձր գեղեցկութիւններ: Եւ անկեղծ ու փաղաքական կարծիքները զոր յայտնեցին շատ հեղինակաւոր եւրոպացի գեղագէտներ, որոնք թէ՛ ինքզինքնին խորապէս հրապուրուած զգացին այդ բանաստեղծութեանց ձեւական գեղեցկութիւնն եւ թէ՛ անոնց մէջ զոտան մինչեւ ցարդ ծանօթ արեւելեան բանաստեղծութիւններէն տարբեր, ինքնուրոյն, հայազրոյն մակարագիր մը, կը խրախուսեն զիս մտածելու թէ ճիշդ զոր թափած եմ բոլորովին ձախողած չէ: Գաղով այն կարծիքին զոր պիտի յայտնէին մեր երանելի աշուղները (եթէ յառնէին իրենց դարաւոր քունէն ու հրաշքով մը յանկարծ ֆրանսերէն հասկնալով կարդային թարգմանութիւններս), այդ կարծիքէն բնաւ վախ չունիմ: Ինծի կը թուի թէ անոնք պիտի օրհնէին զիս:

ԱՐՇԱԿ ԶՊԳՆԵԱՆ

ՉԱՅ ԷՁԵՐ

Մեր հին աշուղներու բանաստեղծութեանց մէջ, կնոջ գեղեցկութիւնն ու սիրոյ զաղցըութիւնը երգող էջերը անթիւ են: Կան ալ սակայն անոնց մէջ կտորներ, բարեբախտաբար շատ սակաւաթիւ, ուր գեղեցիկ սեռը չարաչար կը դատաւիտուի ու կը քարկոծուի: Երբեք, կրօնականներէ զբուած, կը թարգմանեն այն անմարդկային ու աղեղ կնասեցութիւնը զոր քրիստոնեայ զգնաւորական միտքը յաղացած է: Եւսօր կը հրատարակենր այդ անհայտ երգերէ հրկուքը, մին անձանօթ հեղինակէ մը՝ (թէպէտեւ, չար կանանց զէմ) մասնաւորապէս, բայց կը զղացուի որ ատու-

լութիւնը կը տարածուի ամբողջ կնութեան վրայ), միւսը, Տէր Թովհաննէսէ (հաւանականաբար Թովհաննէս Թլկուրանցիէն), կնասեաց եւ կնապաշտ միանգամայն՝ ըստ որում կինը կին կը մնայ եւ կամ կը զաղրի կնութեանէ՝ արբուհի կամ Աստուածածին դառնալու համար:

ՏԱՂ ՎԱՍՆ ԶՍՐ ԿԱՆԱՆՑ

Է՛ մարդ, աղօթք արա՛ մեր յէրակ,
Որ այլ չգայ քեզ փաթերակ:
Զար կինն դեւ է հակառակ,
Կամէր շինել զքեզ խայտառակ:

Է՛ մարդ, դու մի՛ վառեր կրակ,
Յօտար երկրի լինար առակ,
Թէ դու շառնուս մեղաց ճարակ,
Բարեաց լինիս դու օրինակ:

Է՛ մարդ, դու կա՛ցի պատու իրան,
Կինն է քարի օձի նման:
Ոյ որ հայի, խոցէ մահուան,
Դիւաց շինէ ասպնջական:

Է՛ մարդ, դու իմ խրատոյս լըսէ՛,
Ի չար կնոյէ ըզքեզ պահէ՛:
Լաւ որ թէ օձն ըզքեզ խայթէ,
Պահ թէ չար կին զքեզ համբուէ:

Է՛ մարդ, լսէ՛ մի՛ լինիր խել,
Լկտի կանանց մի՛ տար թարել:
Կինըն կոչէ զքեզ իւր արեւ,
Յետոյ շինէ գերեզման:

Է՛ մարդ, տեսեր զգեւըն պոռնիկ,
Կամի շինել զքեզ խեղճ իկի,
Նայ դու եղար քաջամարտիկ,
Դիւըն հեծի որպէս ըլտիկ:

Է՛ մարդ, պատրաստ կա՛ց եւ արթուն,
Կինն է դաղան կատաղի շուռ:
Թէ զքեզ տանի հետ իւր ի տուն,
Նա կու կապէ մօտ յիւր կատուն:

Է՛ մարդ, աղւոր զաշերդ քաց,
Կին՝ լեզի՛ մոխրով խառնած:

Որ թէ զակոսն գէմ քեզ իբաց ,
Հայուէ՛ թէ շուռն ըզքեզ իխած :

Է՛ մարդ, լսէ՛ եւ մի՛ խաբիր,
Կինն է թարախ, պարկով մոխիր,
Խիստ աղտեղի, գարշ եւ զաղիւր.
Թէ խելք ունիս՝ ի զատ կացի՛ր :

Է՛ մարդ, յըսէ՛ եւ մի՛ խաբիր ,
Կրկին կենօք փառաւորիս .
Թէ վայրապար զքանս համարիս,
Ի հուրն երթաս՝ անչէջ այրիս :
Ս. Ղազարու վանք, ձեռագիր Թ. 1339

ՏԱՂ ՏԷՐ ԵՈՎԱՆԷՍԻ

Օրհնեալ անուն արարչին,
Որ ի կողէն ստեղծեալ է կին՝
Ոչ կողն ծած(1), եղբայ՛ր,
Ոչ կինն ուղեղ որ խելք բերէ :

Թէ օձն ի կինն քաղցրախօսէ,
Նա ի դրախտէն շուտ արտաքօսէ .
Կինն քանեօք զԱզամ խաբէ,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ :

Կինն զԴաւիթ արքայն պղծէ ,
ՋՍողոմոնն ապականէ ,
ՋՍուրբ Եովհաննէսն զլխառէ,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ (2)

Կինն ղեղրաբքն խոռնակէ,
Ջրածնելու ճարն ի մէջ ձրգէ,
Ջիւր խօսքն ասէ , ալոց չլսէ.
Աստուած փրկէ կնկան շառէ :

Կինն զմանուկն ի փորն անցնէ ,
Ջմեծն սրով սպաննել կարէ .
Ջայրն դեղէ , ղերզ գէշ գուղէ,
Աստուած փրկէ կնկայ շառէ :

Կինն ուրանայ զիւր հայրն ու զմայրն ,
Ու զանդրանիկ որդին ձրգէ :
Հուծէ զօրէնքն ու զմեղքն ուղէ .
Աստուած փրկէ կնկան շառէ :

Կինն զսատանայի կերպ մտանէ ,
Ջգիւական ի մօտ ժողվէ,
Քան զսատանայ եւ ա՛յլ պիղծ է .
Աստուած փրկէ կնկան շառէ :

Կինն ոչ պշկայ յԱրեւորոյց,
Ոչ ի Թրքէ ո՛չ ի Ձհաէ .
Ջով որ սերէ (1) , հաւատքն այն է :
Աստուած փրկէ կնկան շառէ :

Թէ գայ կանգնի կինն ի զիմացդ,
Ջպոկընեբն շարմըղէ ,
Այն ամէնն մանկան չար է .
Աստուած փրկէ կնկան շառէ :

Եթէ երզնու կինն ի զիմացդ
Թէ՛ Վեդ համար մա՛հ ինձ տերէն,
Մի հաւատար , թի՛ կողոռն է (1),
Աստուած փրկէ կնկան շառէ :

Կինն զմանկան արիւն ծծէ,
Ջմիսն ու ոսկորն կհըտէ ,
Քան զշուռն զամէն մարդ խածառէ .
Աստուած փրկէ կնկան շառէ :

Կինն տաճար է Աստուծոյ,
ՋԱստուածութիւնն յինքըն կըրէ ,
Մարմին տոնու ի սուրբ կուսէ,
Ու սուրբ ծնանի ի կընդէ :

Կինն ողորմած է ու զթած,
Կ'ասնն ի սուրբ կուսանք նման է .
Ապա թէ չար ու չար գործէ,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ :

Տէր Եովաննէսն ի կնկանէ
Շատ էր խմիր զսօստու տօլուն .
Երթայ հողին ի հուրն այրի,
Այլ փախչելու ճարակ չկայ :

Ս. Ղազարու վանք, ձեռագիր Թ. 556

(1) Ձեռագրին մէջ «կնոջ կոծուծ չունիս» ,
(2) Ձեռագրին մէջ՝ «Շեռնէ» :

(1) Ձեռագրին մէջ «տիրէ» :
(2) Ձեռագրին մէջ «եթէ հող է» :

Այս միեւնոյն բանաւտեղծութիւնը կրգրասուի Պ. Գոստանեանցի «Միջնադարեան Հայոց տաղեր եւ ոտանաւորներ» ժողովածուն Գ. պրնակին մէջ, բաւական տարբեր ձեւով, եւ աւելորդ ու պակաս տուններով: Անոր հետ թողաւորով, վենետիկ ձեռագրէն մեր քաղած տաղին մէկ քանի բառերը ուղղեցինք. Պ. Գոստանեանցի օրինակը այստեղ ամբողջութեամբ կ'արտասուենք, ցոյց տալու համար թէ այլ հին բանաստեղծութիւնները ո՛րքսն այլապէս ձեւերով մեզի կը հասնին. այս ոտանաւորին — ինչպէս բոլոր այսպիսի քերթեալներու — վերջնական ձեւով հրատարակուի կարելի պիտի ըլլայ այն աստի միայն եւր բոլոր ձեռագիրներու մէջ տնոց այլ եւ այլ օրինակները իրարու հետ բաղդատելով յիսկատար եւ ուղղուած խմբագրութիւն մը: Եւ իհարար պիտի դառնայ:

Ի ՎԵՐԱՅ ԱՆՁԳԱՄ ԿԱՆԱՆՑ

o — o

Օրհնեալ անուն անմահ բանին
Որ ի կողմն ստեղծեալ է կին.
Ոչ կողմն ծուծ ունի, զղբա՛րք,
Ոչ կինն ուղեղ որ խեղճ բերէ:

Կինն ի յայոց քաղցրաստէ,
ԶԱղամ զբախտէն շուտ արտաքսէ.
Կինն սատանին ընկեր է.
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն զԴաւիթ արքայն պղծէ,
Ու զՍողոմոնն ապականէ,
ԶՍուրբն Յովհաննէս զլիսատէ,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կին չդանի Արեւորոյոյ,
Ոչ ի Զնտէ, ոչ ի Թուրքէ.
Զով որ սիրէ, հաւատն այն է.
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն զեղբարքն խաւալէ,
Զվրէ ու կոխն ի մէջ ձրդէ,
Զիւր խօսքն ասէ, այլոց լսէ.
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն զգեցեցկատիպն Յովսէփ
Աննէ իւրանն որցի անէ:

Յետոյ զսիրտն չար սերմանէ,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն զմանուկն ապականէ,
Այլի գառնայ և զբայր ձէնէ.
Սիրան երբ սիրէ, զհաւատն ասէ.
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն զաչքն ու զուռնքն դիդէ.
Ու զերեսին կարմիր քոնէ.
Զոր հայ ազգիս բարկ պարտ չէ.
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն օրինաց հակառակ է.
Յեկեղեցին երոտ մոռնէ,
Աւետարան մոռնի չընէ.
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն թ'այսօր ապաշխարէ,
Վաղն քանց գեւ ու այլ պէշ է.
Աչքն արտասուէ, սիրտն արատ է.
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն երդնու, երգմամբ ճայթէ,
«Քեզի համար ինձ մա՛հ տիրէ»,
Թի հաւատար, թ'ի կողմն է.
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն որ զթած է եւ քարի.
Ի սուրբ կուսանս նմանի.
Ապա թէ չար եւ անդամ է,
Դիւաց լինի ինքն տեղի:

Յովաննէսն ի կնկանէ
Շատ է խմբ տառաօքանէ.
Անչափ սիրտովն յետ գրգրէ,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ: